

УДК 94(37-44-11):070(477.83/86)«1918/1939»

Роксолана Авдікович

«НАШЕ ВІЗАНТІЙСТВО» НА СТОРІНКАХ ГАЛИЦЬКОЇ ПРЕСИ МІЖВОЄННОГО ПЕРІОДУ: «ЯБЛУКО РОЗБРАТУ» ЧИ ОБ'ЄДНАВЧИЙ ЧИННИК?¹

«OUR BYZANTIUM» ON THE PAGES OF THE GALICIAN PRESS
OF THE INTERWAR PERIOD: BONE OF CONTENTION OR THE UNIFYING FACTOR?

DOI: 10.58407/litopis.250209

© Р. Авдікович, 2025. CC BY 4.0

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1660-5712>

Метою статті є дослідити сприйняття Візантії в інтелектуальних колах східної Галичини на основі публікацій у галицькій пресі міжвоєнного періоду. Після припинення функціонування Візантії як окремої держави її політична і культурна спадщина продовжила своє існування у подальші століття (*Nachleben*, за словами Ігоря Шевченка², або ж *Byzance après Byzance*, як це окреслює румунський історик Ніколае Йорга³). Географічні межі її впливу поширилися й вона далі актуалізовувалася у сферах мистецтва та літератури, політико-ідеологічному й науковому дискурсах, церковному середовищі тих територій, що потрапили в орбіту візантійського впливу. У 20-х–30-х рр. ХХ ст. Візантія оживає й на сторінках галицьких часописів, відгукуючись спектром різних поглядів та оцінок щодо її ролі в цивілізаційному розвитку українських земель. **Методологія дослідження.** У статті застосовано семіотичний підхід до вивчення значень і змісту, які вкладали галицькі інтелектуали у поняття «візантійство». **Наукова новизна:** у статті вперше використаний семіотичний підхід при дослідженні сприйняття Візантії в різних інтелектуальних колах східної Галичини на основі публікацій у галицькій періодиці. Галичина розглядається як простір взаємодії, проникнення й збагачення цивілізацій та культур і вписується у ширший загальноукраїнський та європейський контексти.

Висновки. Широкий спектр сприйняття Візантії в Галичині від негативного до цілковито позитивного прийняття, аж до ідеї можливої реставрації Візантії, та значна кількість дописів про «візантійство» говорить про те, що це поняття функціонувало на межі різних сфер, через що й виникла певна напруга з його оцінкою. Окрім того «візантійство» було важливим маркувальним чинником, який виконував функцію окреслення географічних меж української держави і об'єднавчим елементом для її різних частин, однією зі складових української ідентичності.

Ключові слова: Візантія, східна Галичина, візантійство, сприйняття, семіотичний підхід, сфери.

The purpose of the publication is to study the perception of Byzantium in intellectual circles of eastern Galicia based on publications in Galician press of the interwar period. After the cessation of functioning as a separate state, its political and cultural heritage continued to exist in the following centuries (*Nachleben*, according to Ihor Shevchenko, or *Byzance après Byzance*, as outlined by Romanian historian Nicolae Iorga). The geographical boundaries of its influence expanded, and it was further actualised in the fields of

¹ Доповідь була виголошена на Х Міжнародній науковій конференції «Актуальні проблеми сучасної української медієвістики», що відбулася 15 червня 2024 р. в Інституті історії та соціогуманітарних дисциплін ім. О. Лазаревського на базі Науково-дослідного центру вивчення історії релігії та Церкви імені архієпископа Лазаря Барановича та кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин (Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка) спільно з Інститутом історії України НАН України.

² Ševčenko I. Perceptions of Byzantium. *Perceptions of Byzantium and its neighbors (843–1261)* / Ed. O. Pevny. The Metropolitan Museum of Art, 2000. P. 19.

³ Iorga N. *Byzantium after Byzantium*. Iași–Oxford–Portland: The Center for Romanian Studies, 2000.

art and literature, political, ideological, and scientific discourses, and the church environment of those territories that fell into the orbit of Byzantine influence. In the 20s–30s of the 20th c., Byzantium also appeared on the pages of Galician magazines, responding to various views and assessments of its role in the civilisational development of Ukrainian lands. **Research methodology.** The article applies a semiotic approach to studying the meanings and content that Galician intellectuals put into the concept of «Byzantium». **Scientific novelty.** The article is the first to use a semiotic approach to study the perception of Byzantium in various intellectual circles of eastern Galicia based on publications in Galician periodicals. Galicia is considered as a space of interaction, penetration and enrichment of civilisations and cultures and fits into the broader Ukrainian and European contexts.

Conclusions. A wide range of perceptions of Byzantium in Galicia, from negative to entirely positive acceptance up to the idea of a possible restoration of Byzantium, and a significant number of articles about «Byzantium» indicate that this concept functioned on the border of different semiospheres, which caused a certain tension in its assessment. In addition, «Byzantium» was an important marking factor that served to outline the geographical boundaries of the Ukrainian state and a unifying element for its various parts, one of the components of Ukrainian identity.

Key words: Byzantium, Eastern Galicia, byzantinism, perception, semiotic approach, semiosphere.

Серед широкого переліку тем, які висвітлювалися на шпальтах галицької преси міжвоєнного періоду, було питання про візантійство. На перший погляд складається враження, що Галичина та Візантія віддалені в часі й у просторі, і після Першої світової війни та виру повоєнних подій було не на часі порушувати питання давнини. Попри те окремі аспекти візантійської цивілізації стали об'єктами обговорення в інтелектуальних колах галичан. Отож, починаючи від січня 1928 р. на шпальтах газети *Діло* розгорнулася полеміка навколо поняття «візантійства» та його змістового наповнення. Розпочав її дописом під назвою «Наше візантійство» (*Діло*, 7 січня 1928 р.) дипломат і публіцист Василь Панейко. На його думку, «візантійство» мало деструктивний вплив на світогляд та мораль українців, негативно відбилося на їхній духовній формації, а також не збігалось з морально-етичними рисами європейської людини⁴. Ще три галицькі часописи брали участь в обговоренні поняття візантійства – *Нива* (місячник, фаховий часопис українських греко-католицьких священників, присвячений церковним і суспільним справам), *Мета* (український щотижневий орган Українського католицького союзу), *Нова зоря* (тижневик Української католицької народної партії під керівництвом єпископа Григорія Хомишина).

Варто зазначити, що дискусія про роль візантійської спадщини не була суто локальним галицьким явищем. Публікації про «візантійство» можна побачити, до прикладу, і у французькій періодиці. Так, Поль Радіо написав статтю у 1894 р. «Наше візантійство» (Paul Radiot, 'Notre byzantinisme'). Жан Шопфер у цьому ж році опублікував статтю «Візантійська цивілізація» (Jean Schopfer 'La civilisation byzantine'), про які згадує Гелена Бодін у статті «Чиє візантійство? Наше чи їхнє?»⁵. Жан Шопфер звертався до історичної Візантії, її мистецтва, церковної історії, адміністративної та військової організації. Поль Радіо натомість писав про візантійський дух, глибоко зраний, що пустив паростки до сучасного йому Парижа на зламі XIX і XX ст. Занепад духу візантійства, за словами Радіо, мав би передвіщати його наступне оновлення. Поль Радіо вважає, що «візантійство» потребує «ретельного пошуку, педантичного, чи навіть маніакального, по усіх закутках, щоб віднайти справжній скарб»⁶. Як підсумовує Гелена Бодін, Радіо поєднує час і простір, щоб пробудити сучасне йому оточення до змін.

Гелен Бодін, досліджуючи рецепцію Візантії у Європі опісля 1500 р., використала семіотичний підхід та поняття культурних полісистем Ітамара Івена Зохара⁷. Географічними межами вживання поняття «візантійство» дослідниця обрала дві семіосфери – західну з центром у Парижі та візантійську – з центром у Константинополі. Гелен Бодін проаналізувала тексти Поля Радіо, Жана Шопфера, Жульєна Бенді, яких зарахувала до західної семіосфери; а також Костянтина Леонт'єва як представника візантійської семіосфери та Константиноса Кавафіса, твір якого розташувала на периферії обох семіосфер і вважала прикладом зустрічі західної та візантійської культурних систем⁸.

Не менш цікаво у контексті семіотичного підходу розглянути сприйняття Візантії в інтелектуальних колах східної Галичини у пер. пол. XX ст., взявши до уваги тексти вищезгаданих часописів. Галицька періодика була майданчиком для зустрічі трьох кіл інтелігенції, місцем для їхнього обміну ідеями – представників церковних кіл, академічного сере-

⁴ Панейко В. Наше візантійство. *Діло*. 7 січня 1928. С. 3–4.

⁵ Radiot P. Notre byzantinisme. *La Revue blanche*. 1894. Février. № 28. P. 110–25; Schopfer J. La civilisation byzantine. *La Revue blanche*. 1894. Juin. № 32. P. 501–14. Див. у: Bodin H. Whose Byzantinism – ours or theirs? On the Issue of Byzantinism from a cultural semiotic perspective. *The Reception of Byzantium in European Culture since 1500* / Ed. Przemysław Marciniak and Dion C. Smythe. London–New York: Routledge, 2016. P. 11–42.

⁶ Bodin H. Whose Byzantinism – ours or theirs?... P. 25.

⁷ Ibid. P. 13.

⁸ Ibid. P. 11–42.

довища та митців. Галичину, а саме східну її частину, можна розглядати як окрему семіосферу, оскільки тут можна простежити її межі⁹, які мають національний та конфесійний характер. У східній Галичині дві третини населення складали русини, яких згодом назвали українцями. Відповідно до семіотичного підходу, вищою формою семіотичної структурної організації є той етап, коли семіотична система описує себе¹⁰. Після 1918 р. в Галичині актуалізувалися процеси самоідентифікації та самоопису. Галицькі українці окреслили свої географічні межі, наголосивши на власних зв'язках з українськими землями за Збручем, аж до Дніпра, тобто Наддніпрянщиною чи Великою Україною¹¹.

Що було відомо про Візантію в Галичині станом на 30-ті роки ХХ ст.? Відповідь можна знайти на сторінках часопису *Мета* в статті «Византіїство й Візантія в світлі західно-європейської науки»¹². Автор статті згадав про відомий його сучасникам підручник середньовічної історії, обсягом двісті сорок сторінок, п'ять з яких були відведені для перекладу історії Візантії. Можна зробити висновок про те, що у міжвоєнний період лише вузьке коло фахівців могли бути обізнаним із византіїською історією та культурою, для загалу ж Візантія була маловідомою.

Незважаючи на порівняно невеликий об'єм інформації про византіїську цивілізацію, у пресі вже були статті, які демонстрували упереджене ставлення до Візантії, хоча у їхніх вступних частинах були сформульовані наміри подавати погляди різних сторін дискусії щодо ролі византіїської цивілізації в історії українського народу. Відтак у статті «Рим і Візантія» від 22 січня 1928 р. бачимо такий фрагмент: «Ми українці, як і весь схід Європи, виховувались на культурі византіїській. Були в тій культурі і гарні річі. Тому не вільно на всю ту культуру кидати каменем. Але слід розібрати, що було добре, що менше добре»¹³. Далі автор порівнює обидва цивілізаційні центри й робить висновок, що Візантія стосовно Риму була чимось на зразок Галича чи Львова стосовно Києва, як Варшава стосовно Кракова. Візантія у своїй красі та силі, за його словами, була слабшою за Рим. Автор статті порівнює латинську та православну культури й стверджує, що народи або держави, які свого часу увійшли у простір католицької культури, підтримують більш досконалий порядок і дисципліну, ніж народи, які потрапили в орбіту впливу Східної Церкви. На думку того ж автора публікації, дух византіїства глибоко засів у головах українців. Візантіїство, мовить він, – це найболючіша рана і найнебезпечніша хвороба народного організму. Цей автор в іншій статті «Византіїське питання в нашій Церкві» від 22 січня 1928 р. твердить, що розв'язка питання може настати не шляхом відкинення однієї чи іншої з обидвох культур, які змагаються на українській території, а у поєднанні цих культур, оскільки без такого синтезу Церкві та цілому українському народу загрожувала б безпека¹⁴.

Загалом, у газеті *Нова зоря* було представлено широкий спектр негативних оцінок «византіїства». Це прочитується навіть із заголовків статей: «Духовний розклад і безсилля византіїства»¹⁵, «Византіїський обман обрядовості»¹⁶, «Овочі византіїства»¹⁷. Лідером противників «византіїства» був єпископ Григорій Хомишин. Свое розуміння цього поняття він виклав у пастирському листі до духовенства від 1931 р.¹⁸ Автор листа робить закид часопису *Нива*, на сторінках якого, за його словами, з 1925 по 1929 рр. з'являються прояви духа византіїства. Якщо переглянути публікації в *Ниві* від 1925 р., можна зробити висновок, що Григорій Хомишин міг вважати проявами діяльності духу византіїства відкидання певних латинських практик у Греко-католицькій Церкві, зокрема евхаристійного культу. Іншим проявом непокори Католицькій Церкві, на думку Г. Хомишина, є опір з боку певних священичих кіл, переважно львівських, запровадженню у Греко-католицькій Церкві celibату для священників.

Також у своєму зверненні до духовенства єпископ Григорій стверджує, що византинізм бере початок від фарисейства – світогляду, який руйнував внутрішню людину. На думку

⁹ Відповідно до семіотичного підходу, межі семіосфери можуть мати державний, соціальний, національний, конфесійний чи інший характер. Див. Lotman Yu. Universe of the Mind. A Semiotic Theory of Culture / Trans. Ann Shukman. Bloomington: Indiana University Press, 1990. P. 131.

¹⁰ Lotman Yu. Universe of the Mind... P. 128.

¹¹ Wolff L. The idea of Galicia: history and fantasy in Habsburg political culture. Stanford–California: Stanford University press, 2010. P. 9.

¹² О. С.-в. Византіїство й Візантія в світлі західно-європейської науки. *Мета*. 1931. 4 жовтня. № 30. С. 2–3.

¹³ І.К. Рим і Візантія. *Нова зоря*. 1928. 22 січня. № 4. С. 1–2.

¹⁴ І.К. Византіїське питання в нашій Церкві. *Нова зоря*. 1928. 22 січня. № 4. С. 3.

¹⁵ Духовний розклад і безсилля византіїства. *Нова зоря*. 1928. 8 квітня № 26. С. 2.

¹⁶ Византіїський обман обрядовості. *Нова зоря*. 1928. 29 квітня. № 31. С. 4.

¹⁷ Овочі византіїства. *Нова зоря*. 1932. 4 березня. № 16. С. 3.

¹⁸ Хомишин Григорій. Пастирський лист Григорія Хомишина єпископа Станиславівського до Кліра Епархії Станиславівської про византіїство. Станиславів, 1931; Хомишин Григорій. Пастирський лист до кліра епархії Станиславівської про византіїство. *Нова зоря*. 1931. 29 квітня. № 29. С. 3–9.

Г. Хомишина, візантійська система стала головною причиною занепаду Візантії. Однак, за його словами, дух візантинізму не загинув з падінням імперії, він переніс сферу свого впливу на Московію, а згодом на Росію, спочатку царську, а потім більшовицьку. Для єпископа Г. Хомишина Візантія, царська Росія та Росія більшовиків були ланками одного ланцюга¹⁹.

Незважаючи на вищезгадані аргументи станіславівського єпископа, часопис *Нива* не можна назвати провізантійським. Зокрема в ньому надрукували статтю о. Гр. Мировича «Нова доба нашої Церкви?» (1926 р.), у якій поставлено під сумнів ідею о. Гавриїла Костельника «реставрувати Візантію», яку можна було прочитати в окремій брошурі 1926 р.²⁰ Отець Гр. Мирович вважав «реставрацію Візантії» кроком убик або ж назад. Він акцентував на тому, що український народ зазнав впливів Заходу і, хтозна, чи впливи Заходу не переважають над впливами Сходу. До того ж автор сумнівається, що український народ може впоратись із таким завданням як відновлення давньої Візантії.

Сам Г. Костельник у брошурі «Нова доба нашої Церкви» яскраво демонструє свої симпатії до православ'я, мотивуючи це тим, що після Першої світової війни змінилися обставини: впала царська Росія, а її православна Церква вже протягом десяти років бореться за своє існування. Отже, чинник страху перед московським православ'ям впав, проте, на думку о. Г. Костельника, значно збільшився тиск із боку Польщі²¹. У статті «Наше самозаперечування» (Діло, 22 січня 1928 р.) о. Г. Костельник зазначає, що за часів Київської Русі Візантія мала сприятливий вплив, оскільки Русь змогла за короткий проміжок часу приєднатися до кола цивілізованих держав Європи²².

Слід зауважити той факт, що галицькі інтелектуали черпали інформацію про візантійську цивілізацію із західної семіосфери. Вони знайомилися із зарубіжною науковою літературою і в такий спосіб збагачували свої знання про візантійську цивілізацію. Автор статті «Візантинізм і Візантія в світлі західноєвропейської науки»²³ зробив огляд праць закордонних науковців. У роботі німецького вченого Карла Дітеріха він відчитав, що у візантійському суспільстві можна було віднайти демократичні риси, а візантійські історики дозволяли собі у своїх творах критикувати василевсів. У Дітеріха автор статті також побачив факт, що сам Мануїл Комнін особисто приймав на розмову простих людей та вислуховував їхні скарги. Дітеріх навіть написав, що багато лібералів поч. ХХ ст. повинні з певною заздрістю дивитися на візантійців через те, що їхні імператори, такі як Лев III і Василь II, відкрито виступали проти домінування великих землевласників. Автор статті наголошує, що це – міркування дослідника, не пов'язаного обрядом із візантійською цивілізацією. У статті було також подано твердження Карла Крумбахера, який писав, що насправді Візантія є менше абсолютистською, ніж про неї пишуть.

Слід зазначити, що в Галичині усвідомлювали роль Заходу у вивченні візантійської історії. Тут варто згадати допис Анісії Свенціцької «За східний обряд»²⁴, у якому вона зазначає, що Рим, незважаючи на попередні непорозуміння, сприяв візантиністиці разом з іншими світовими науковцями. Вона припускала, що «пізніші уніати» повинні вивчати давній східний обряд на Заході, де його більше плекали й зберігали²⁵.

Можна стверджувати, що в процесі дискусій з'явилося певне усвідомлення ролі візантійської спадщини для українських земель. Відтак у газеті *Діло* (за 29 липня 1931 р.) автор С. Заліпський зробив допис про виставку візантійського мистецтва, яка проходила в Парижі 1931 р. Він не без подиву зауважив, що на виставці були відсутні пам'ятки галицько-візантійського мистецтва. С. Заліпський зазначив, що організатори виставки, мабуть, забули про існування Національного Музею у Львові, а також виразив жаль з приводу того, що Софія Київська з її мозаїками та фресками не була представлена серед експонатів²⁶.

Згодом до загальної дискусії про «візантійство» долучився мистецтвознавець Володимир Залозецький. У статті «Ще раз про наше візантійство» він пише, що вплив візантійської цивілізації на українські землі мав як позитивні, так і негативні наслідки²⁷. До несприятливих факторів на Русі науковець зачислив залежність Церкви від держави та запровадження християнства згори. В. Залозецький зауважив, що в Галичині відбулася зустріч Сходу і Заходу, злиття західно-римської та східно-візантійської культури. Автор ро-

¹⁹ Хомишин Григорій. Пастирський лист Григорія Хомишина єпископа Станіславівського до Кліра Епархії Станіславівської про візантійство. Станіславів, 1931.

²⁰ Костельник Г. Нова доба нашої Церкви. Львів: Діло, 1926.

²¹ Костельник Г. На ясні зорі, на тихі води. *Нива*. 1928. № 3. С. 81–87.

²² Костельник Г. Наше самозаперечування. *Діло*. 1928. 22 січня. С. 2–3.

²³ О.С. Візантійство й Візантія в світлі західно-європейської науки. *Мема*. 1931. 30 серпня. № 25. С. 1–2.

²⁴ Свенціцька А. За східний обряд. *Діло*. 1931. 11 червня. С. 2; 1931. 12 червня. С. 2; 13 червня. С. 2; 14 червня. С. 2.

²⁵ Свенціцька А. За східний обряд. *Діло*. 1931. 11 червня. С. 2.

²⁶ Заліпський С. На візантійській виставі. *Діло*. 1931. 29 липня. С. 2.

²⁷ Залозецький В. Ще про наше візантійство. *Діло*. 1928. 27 січня. С. 1–3.

бити висновок, що не варто схилити шальки терезів на бік Заходу чи Сходу. Більш прийнятним для творення української держави та духовної єдності народу, на його думку, є шлях поєднання східних і західних цивілізаційних елементів.

Д-р В. Залозецький своїми дописами в пресі наповнював галицьке інтелектуальне середовище новими знаннями про візантійську цивілізацію та стан сучасних досліджень у цій галузі. Промовистим є сам факт його участі в V Міжнародному конгресі візантійських студій у Римі в 1936 р. В. Залозецький зробив допис про конгрес у газеті *Діло* (номери за 7 і 8 жовтня 1936 р.)²⁸. У V Міжнародному конгресі візантійських студій, за його словами, взяло участь 450 учасників. В. Залозецький перелічив тогочасних авторитетів візантиністики, таких як Міле, Грегуара, Дельгера, Брагіча, Йоргу, Вайна, Вайнгарда, Штайна, Дворніка та ін. Вчений зазначає, що на конгресі було представлено велику кількість рефератів, багато з них торкалися питання «Риму, Візантії й Орієнту». Загалом учасники конгресу, на думку В. Залозецького, дійшли висновку, що Візантія мала ключове значення у збереженні здобутків античної культури.

Іншими прикладами доповнення та поширення нових знань про Візантію у ширших колах, а не лише в академічному середовищі, були статті В. Залозецького «Волоська Церква у Львові. Її значіння в історії архітектури»²⁹, «Доба Палеологів і її мистецтво»³⁰, «Фрескове малярство доби Палеологів на Україні»³¹, «Новочасне релігійне мистецтво»³². В газеті *Діло* можна знайти наступні публікації В. Залозецького: «Візантія й Україна. Їх культурні та мистецькі взаємини»³³, «Візантійське й окцидентальне мистецтво»³⁴, «Модернізм і візантинізм»³⁵. Вчений актуалізує питання візантійської спадщини на українських землях, зокрема вказує на ареал поширення візантійського мистецтва далеко на захід – у Кракові (фрески каплиці Святого Хреста з 1470 р.), сандомирській катедрі та у нововідкритих на той час відреставрованих фресках каплиці Святої Трійці в Люблінському замку³⁶. Питання візантизму, на думку дослідника, полягало не лише у тому, щоб вивчати й знати давню русько-візантійську мистецьку спадщину, але воно мало й практичний вимір – реалізувати його принципи в сучасному церковному мистецтві. За словами В. Залозецького, на українських землях збереглися давні традиції візантійського церковного мистецтва й пізніші візантійсько-барокові, чи, як він називає, «візантійсько-західні», які були оперті на синтез візантійсько-європейського мистецтва, однак науковець застерігає митців перед сліпим наслідуванням давніх зразків. Як приклад успішного втілення елементів візантійського стилю в сучасному церковному мистецтві, В. Залозецький подає стінописи та іконостас Петра Холодного у Львівській семінарії, який надихнувся давніми візантійськими зразками й поєднав їх із тогочасними новими мистецькими віяннями³⁷.

І справді, практичним втіленням «візантизму» у Львові у міжвоєнний період було оформлення каплиці Греко-католицької духовної академії (тодішня вул. Сикстуська). Урочиста подія освячення каплиці мала відгук у пресі. Серед низки дописів можна згадати опубліковану вітальну промову митрополита Андрея Шептицького, де він пояснював те, як замовники та автори проєкту оминули «архаїзм» і «візантизм» та наблизились до реальних потреб свого часу, і спростовував закиди, мовляв візантійський стиль та ранньохристиянська символіка могли б відмежувати студентів-семінаристів від актуальних потреб тогочасного суспільства. Звернення до візантійської спадщини у творчому новочасному опрацюванні схвалили мистецтвознавці Михайло Драган³⁸ та Михайло Осінчук³⁹. Обидва підтвердили, що йдеться не про сліпе копіювання давніх взірців, а про нові мистецькі твори, які відображали тогочасні духовні зміни.

Поступово в середовищі галицьких українців постало розуміння унікального розташування України між Сходом і Заходом. Відтак Д-р Василь Кучабський у статті «Про історичне призначення України» (газета *Мета*, 1932 р.) писав, що Україна розташована на перехресті візантійського Сходу й римського Заходу, Європи та Азії. Однак станом на 30-

²⁸ Залозецький В. V Інтернаціональний конгрес візантійських студій у Римі. *Діло*. 1936. 7 жовтня. С. 4; *Діло*. 1936. 8 жовтня. С. 4.

²⁹ Залозецький В. Волоська Церква у Львові. Її значіння в історії архітектури. *Мета*. 1931. 12 квітня. № 5. С. 11–12.

³⁰ Залозецький В. Доба Палеологів і її мистецтво. *Мета*. 1932. 23 жовтня. № 41. С. 3.

³¹ Залозецький В. Фрескове малярство доби Палеологів на Україні. *Мета*. 1932. 30 жовтня. № 42. С. 5.

³² Залозецький В. Новочасне релігійне мистецтво. *Мета*. 1933. 5 листопада. 12 листопада. 19 листопада. 26 листопада. 1933. № 44–47. С. 3–4.

³³ Залозецький В. Візантія й Україна. Їх культурні та мистецькі взаємини. *Нова зоря*. 22 лютого 1934. С. 3.

³⁴ Залозецький В. Візантійське й окцидентальне мистецтво. *Діло*. 1935. 11 червня. С. 5–6.

³⁵ Залозецький В. Модернізм і візантинізм. *Діло*. 1936. 15 лютого. С. 5–6.

³⁶ Залозецький В. Фрескове малярство доби Палеологів на Україні. *Мета*. 1932. 30 жовтня. № 42. С. 5.

³⁷ Залозецький В. Новочасне релігійне мистецтво. *Мета*. 1933. 26 листопада. № 47. 1933. С. 3.

³⁸ Драган М. Мистецький подвиг. *Діло*. 1929. 1 березня. 2 березня. С. 2–3.

³⁹ Осінчук М. Сучасне церковне мистецтво. *Мета*. 1931. 3 травня. № 8. С. 5–6.

ті рр. XX ст., на його думку, «Україна духовно, політично і соціально не оформилася, не знайшла внутрішнього зрівноваження між тими елементарними заложеннями, які прийняла з різних собі взаємно ворожих світів. Вона не знайшла самої себе серед всесвіту»⁴⁰.

У 1933 р. у тижневику *Мета* було зреферовано статті Івана Кедрина з *Польського-українського бюлетня* під назвою «Острах перед повторенням історії (Що таке візантинізм?)». У цій статті вже було чіткіше окреслене поняття візантійства в українському контексті. Зокрема зазначено, що сучасний візантинізм – це церковно-культурний напрям, представники якого вбачають у візантійській цивілізації імпульси для відродження життя Церкви та церковної культури. «Візантиністи», на думку І. Кедрина, вважають своїм обов'язком поєднати здобутки західної культури й збагатити їх забутими, загубленими чи недооціненими елементами візантійської культури. Однак, що важливо в тексті І. Кедрина, візантиністи чітко розмежовують «візантійський схід» від сходу російського⁴¹. Іван Кедрин вбачає завдання українського візантійства у стиранні конфесійних відмінностей, які існують серед українського народу, та приєднання православного сходу до Унії. Автор статті застерігає від повторення трагічних безпосередніх наслідків неправильно проведеної церковної Унії в XVII і XVIII ст. та нагадує про колонізацію цілих суспільних верств на українських землях.

Пізніше, у тижневику *Мета* було надруковано доповідь Йосифа Сліпого на Унійній конференції в Пінську (7–9 вересня 1933 р.) «Візантинізм як форма культури»⁴². Текст написаний в академічному стилі. Це було свого роду підсумуванням попередніх дискусій в інтелектуальних колах і спробою поміркованого підходу до оцінки візантійської спадщини та можливості її творчого опрацювання й використання в майбутньому.

У статті згадано ключові публікації в галицькій пресі міжвоєнного періоду, які торкалися питання історії та культури Візантійської держави, її спадщини та висвітлювали погляди представників академічних, церковних, мистецьких інтелектуальних середовищ Галичини. Проте слід зауважити, що перелік знайдених статей є значно ширшим. Було зроблено спробу окреслити загальну панораму сприйняття Візантії в Галичині в перш. пол. XX ст. і наголошено на її неоднорідності, оскільки Галичина розташована на перетині різних семіосфер. На сприйняття Візантії галицькими інтелектуалами впливала і їхня загальна обізнаність із предметом дискусій, і тут можна згадати підхід Ігоря Шевченка до варіантів сприйняття візантійської спадщини як погляд зсередини, ззовні та взагалі прояс цілковитого незнання Візантії⁴³. Можна стверджувати, що початкову дискусію точилися щодо церковних питань і у вузькому колі греко-католицького духовенства, але поступово ці гарячі обговорення вийшли на загальне і розширили свій контекст. Західні напрацювання та дослідження у сфері візантиністики зустрілись на території Галичини з живою східною церковною традицією, і цей діалог потенційно міг принести подальші плоди, однак він був на певний час перерваний з початком Другої світової війни. У публікаціях можна простежити поступове зміщення уваги від уявної Візантії до історичної, відтак простежується усвідомлення потреби у подальшому вивченні візантійської цивілізації в її різних проявах.

References

- Wolff, L. (2010). The idea of Galicia. History and fantasy in Habsburg political culture. Stanford–California, USA.
- Bodin, H. (2016). Whose Byzantinism – ours or theirs? On the Issue of Byzantinism from a cultural semiotic perspective. The Reception of Byzantium in European Culture since 1500. London–New York, USA.
- Ševčenko, I. (2000). Perceptions of Byzantium. Perceptions of Byzantium and its neighbors (843–1261). New York, USA.
- Iorga, N. (2000). Byzantium after Byzantium. Iași, Oxford, Portland, USA.

Авди́кович Роксолана Михайлі́вна – аспірантка кафедри історії Українського католицького університету (вул. Козельницька 2а, м. Львів, 79026, Україна).

Avdykovych Roksolana – PhD student, Department of History, Ukrainian Catholic University (Kozelnyska 2a St., Lviv, 79026, Ukraine).

E-mail: ravdykovych@ucu.edu.ua

Дата подання: 2 листопада 2024 р.

Дата затвердження до друку: 13 березня 2025 р.

⁴⁰ Кучабський В. Про історичне призначення України. Одна заввага. *Мета*. 1932. 12 червня. № 22. С. 2–3.

⁴¹ Острах перед повторенням історії (Що це таке візантинізм?). *Мета*. 1933. 3 вересня. № 35. С. 3.

⁴² Сліпий Й. Візантинізм як форма культури. *Мета*. 1933. 1 жовтня. 8 жовтня. 15 жовтня. 22 жовтня. № 39–42. С. 3, 3, 3, 3.

⁴³ Ševčenko I. Perceptions of Byzantium... Р. 2–21.

Цитування за ДСТУ 8302:2015

Авдікович, Р. «Наше візантійство» на сторінках галицької преси міжвоєнного періоду: «яблуко розбрату» чи об'єднавчий чинник? *Сіверянський літопис*. 2025. № 2. С. 82–88. DOI: 10.58407/litopis.250209.

Цитування за стандартом APA

Avdykovich, R. (2025). «Nashe vizantiystvo» na storinkakh halytskoi presy mizhvoiennoho period: «yabluko rozbratu» chy obiednavchyi chynnyk? [«Our Byzantium» on the pages of the Galician press of the interwar period: bone of contention or the unifying factor?]. *Siverianskyi litopys – Siverian chronicle*, 2, P. 82–88. DOI: 10.58407/litopis.250209.

